

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Journal of Divinity Faculty of Recep Tayyip Erdogan University

ISSN: 2147-0049 e-ISSN: 2147-2823

RTEUIFD, December 2017, 6 (12): (343-347)

Yayın Değerlendirmesi / Book Review

Sena Ayık*

Alpyağıl, Recep. *Kıta Avrupası Din Felsefesi ve Mistik Gelen-Ekler Kesişen Yollar*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2016.

Alpyagil, Recep. *Philosophy of Religion in European Continent and Mystical Traditions Crossing Paths*. Istanbul: Iz Publication, 2016.

Batı'da yüzyıllardır gerçekleştirilen felsefî faaliyetleri en genel anlamda Batı Felsefesi tabiriyle ifade edemeyişimizin nedeni nedir? Bizim böyle bir çatı kavram kullanmamızı ve bu çatının altına Batı dünyasında gerçekleştirilen bütün felsefî faaliyetleri yerleştirmemizi engelleyen şey nedir? Analitik Felsefe ve Kıta Avrupası Felsefesi ayrımının temelinde ne gibi etkenler vardır? Türkiye'deki Din Felsefesi faaliyetleri açısından bu ayrımın önemi nedir ve çalışmaları nasıl etkilemektedir? Kıta Avrupası Din Felsefesi ve Mistik Geleneklerin kesişen yolları var mıdır varsa kesiştiği noktalar nelerdir? Kıta Avrupası Felsefesi Mistik Geleneklerle beraber yeniden okunabilir mi? Bütün bunlar kitaba dair sorulması muhtemel, cevap alınması ise mümkün sorulardır.

* Yük. Lis. Öğr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü. Graduate Student, Recep Tayyip Erdogan University, Divinity Faculty, Department of Philosophy and Religion Sciences, Rize / Turkey. (senayik25@gmail.com)
orcid.org/0000-0002-7295-2583

Bugünün felsefe sahnesi *Analitik Felsefe* ve *Kıta Avrupası Felsefesi* şeklinde ayrılmış durumdadır. Bu şekilde bir ayrışmanın sebebi, bu iki çatı kavramın felsefi tarzlarının farklılığından kaynaklanmaktadır. Bu salt yöntemsel bir ayrılık olmanın yanında tarafların yer yer birbirlerini suçladığı, eleştirdiği bir hal de almıştır. Analitik felsefeciler, Kıta Avrupası felsefecilerinin felsefi uğraşlarını edebiyat ve sanat tarzında faaliyetler olarak görüp, bilimsel faaliyet yerine koymamışlar; Kıta Avrupası felsefecileri ise Analitik felsefecilerin uğraşlarını, politikayı ve tarihi görmezden geldikleri yani düşüncenin insan ve toplum nazarındaki etkisini dikkate almadıkları için bir safsata olarak görmüşlerdir. Analitik felsefeciler epistemolojiyi temel alırken, Kıta Avrupası felsefecileri ontolojiyi temel almışlardır. Neticede Analitik Felsefe İngilizce konuşan ülkelerin felsefi anlayışını ifade ederken Kıta Avrupası Felsefesi Alman ve Fransız felsefelerince temsil edilen bir alan olmuştur.

Eserin önsözünde bu iki felsefi tarza dair girizgâh mahiyetindeki bilgilerle beraber Alpyağıl, eserin yazılış amacını açıklamaktadır. Yazar, Türkiye’de Din Felsefesi üzerine yapılan çalışmalarda akademik meşruiyet açısından Analitik tarzın benimsendiğini, Kıta Avrupası Felsefesini yeniden söylemenin ise onu yeni alanlara ek-lemek’le mümkün olacağını belirtiyor. Kıta Avrupası Felsefesinin zenginliğinin yeni alanlara aktarıldığında ortaya çıkacağını düşünüyor. Bu zenginliğin ise en çok mistik geleneklerle birleştiğinde ortaya çıkacağını ifade ediyor ve eseri bu tema üzerine şekillendiriyor. Kitap, yazarın bu yöndeki ilk çabası değil. Eserin muhtelif yerlerinde 2010 yılında çıkardığı “*Türkiye’de Otantik Felsefe Yapabilmenin İmkânı ve Din Felsefesi*” adlı eserine atıflar bulunuyor.

Eser; önsöz, giriş, meselenin detaylandırıldığı 5 bölüm ve kaynakçadan oluşuyor. Giriş bölümünde Alpyağıl, Analitik Felsefe ve Analitik Din Felsefesi ile Kıta Avrupası Felsefesi ve Kıta Avrupası Din Felsefesini ele almış, bu disiplinlerin temel problemlerine değinmiştir. Aslında eserin Analitik felsefeyle konu bakımından alakası yoktur. Çünkü yazarın asıl amacı Kıta Avrupası Felsefesini mistik geleneklerle birleştirmektir. Yine de Analitik Felsefeye değinilmesi, meselenin anlaşılması ve mukayese edilmesi noktasında fayda sağlıyor. Giriş bölümünün ilerleyen kısımlarında mevzu daha da derinleşiyor ve yazarın maksadı ortaya çıkmaya başlıyor.

Eserin isminde yer alan gelen-ek kelimesinde –ek kısmının tire ile ayrı yazılmış olması başlangıçta uyandırılan meraklardan biri. Yazar bunun nedenini yoğun etimolojik tahlillerle gayet güzel açıklıyor (s. 36-47). Buradan anlaşılıyor ki bu basit

şekilde tire ile ayrılmış –ek kelimesi meselenin asıl özünü teşkil etmektedir. Gelenek kavramına bakışın nasıl olması gerektiği hususunda beyin fırtınası yaptıran güzel bir tasavvur. Aynı şekilde eserde “ve” bağlacı üzerine çeşitli tasavvurlar mevcut (s. 47-64). Burada yazar “ve” bağlacının iki şeyi birbirine bağlamanın da ötesinde sonu gelmez yeni ufuklar açtığını vurguluyor. Ne yazık ki bu bağlaç, Cumhuriyet Tarihi’nin belli dönemlerinde dilden tasfiye edilmeye çalışılmış, bu çabalara rağmen varlığını devam ettirmiştir. Öyle görünüyor ki bu bağlaç sadece dil açısından değil, düşünce açısından da büyük önem taşıyor. Giriş bölümünün son kısmında ise *Mülemmâ Düşünce ve Metinlerarasılık* ele alınıyor.

Meselenin detaylandırıldığı bölümlerin başlıkları ise şöyle: “*Ontolojik Bir Bağlaç Olarak Ve’nin Düşünürü Hegel*” (1. Bölüm sayfa 69-83 arası), “*Onto-Teo-Lojik Tanrı Tasavvurunu Eleştirmek: Heidegger ve Mevlana, Ve...*” (2. Bölüm sayfa 83-97 arası), “*Foucault ve Mevlana: ‘Dışarının Düşüncesi’ ile ‘Aşk Sarhoşluğu’nu Birlikte Düşünmek*” (3. bölüm sayfa 97-119 arası), “*Metinlerinin-Arasında Deleuze’ü ‘Tanrı’nın Sarhoşu’ Olarak Okumak*” (4. bölüm sayfa 119-139 arası), “*Tanrı’nın ‘İz’inde Ol-Uş-Mak: Derrida ve Bir Orta Çağ Sufisi Hayret Vadisinde*” (5. bölüm sayfa 139-154 arası).

Örneğin ikinci bölümün başlangıcında Kıta Avrupası din felsefesinin en temel kavramsallaştırmalarından biri olan ve Heidegger tarafından eleştirilmek için ortaya atılan onto-teoloji tabiri ele alınıyor. Bu tabir, tamamen varlığın mantığına göre anlaşılmış olan felsefecilerin Tanrı’sına olan eleştirel bir tutumdur. Klasik metafizikte Tanrı’nın sadece illetlerin illeti ve nedenler zincirinin ilk nedeni olarak bir anlamı olduğu düşünülür. Heidegger ise “*Bu söz konusu mantık içinde Tanrı hak ettiği yerde değildir, onun nedenler zincirinde sadece o nedeni tamamlamak açısından bir önemi vardır*” der. Bu Tanrı’ya *causa sui* adını verir ve böyle bir Tanrı tasavvurunun hem sıradan bir dindarın hem de felsefenin Tanrı tasavvurunu daralttığını belirtir. Heidegger en nihayetinde şöyle bir Tanrı tasavvuru ortaya koyar: İnsanın Tanrı’yla ilişkisindeki sorun anlama gücünün zayıflığı değil, iradenin kibridir; biz Tanrıya doğru yol alırken, onu daha açık bir şekilde anlamak için değil fakat onu bütünüyle sevmek için yol alırız. Haliyle gerçek bir dinselliği metafizik kavramlar anlatamaz. Şu halde Tanrı’yı anlamak için salt felsefi kategoriler yetersizdir ve herhangi bir kavram Tanrı kavramını çevreleyemez. Tanrı varlığı ve var olmayı aşandır; onu, belli bir kategorinin dışında “varlıksız” düşünmek gerekir. Bu bölümün ilerleyen sayfalarında Alpyağlı, Mevlana’daki “illet-i ûlâ” kavramını ve Nazım Hikmet’in Mevlana’ya atıflı bir rubaisini, Heidegger’in onto-teoloji eleştirisi bağlamında yeniden okuyor ve Heidegger’in onto-teoloji eleştirisiyle Mevlana’nın rubailerindeki

illet-i ûlâ eleştirisi arasında bir illet veya benzerlik bulunduğunu ortaya koyuyor. Bu çaba, bu bölümde Mevlana'dan rubai örnekleriyle detaylı bir şekilde ele alınıyor. Alpyağıl, Mevlana'nın bugün daha kapsamlı okunduğunda Batı felsefesini yapısöküme uğratabilecek bir donanım zenginliği sağlayacağını vurguluyor. (s. 83-96)

Eseri bu şekilde genel hatlarıyla tanıttıktan sonra bizim gözümüzden değerlendirmesine geçelim: Eser konusu itibariyle önemli bir noktaya dikkat çekiyor ve aslında bir faaliyetin öncüsü olmaya çalışıyor. Bu faaliyet ise Türkiye'deki Din Felsefesi çalışmalarını Analitik tarzın yanında Kıta Avrupası Felsefesi tarzında işlemek ve meselenin akademik meşruiyet bulması için Kıta Avrupası Felsefesini mistik geleneklerle beraber okumaktır. Bu çabanın böyle bir amaca öncü olarak hizmet edip edemeyeceğini söylemek şimdilik erken. Fakat yazar açısından düşünüldüğünde bu çaba yeni bir çaba değil. Bunu bazı diğer eserlerine verdiği isimlerde de görmek mümkün.

Okuyucunun esere başlamadan bu eserin, ileri okuma eseri olduğunu bilmesi gerekiyor. Aksi halde eseri okurken bazı meseleleri anlamak için başka kitaplar karıştırmak zorunda kalabilir. Bu yüzden eserin akademik çevreye hitap ettiğini söyleyebiliriz. Bazı meseleler hususunda ön okumalar gerektiriyor. Eserin giriş kısmındaki ön bilgiler aslında okuyucuyu kitabı anlaşılır okumaya gayet güzel bir şekilde hazırlıyor. İlerleyen bölümler mukayeselerin ve birleştirmelerin yoğun olduğu bölümler olduğu için meselenin öncesini bilmeyi gerektiriyor.

Kitapta dikkatimizi çeken birçok sorun var. Örneğin eserdeki fazla tekrarlar göze çarpıyor. Bazı cümleler 2-3 sayfa sonra tekrar aynı şekliyle dile getiriliyor. Bahsettiğimiz tekrarları, yazarın kasıtlı yaptığı aşikâr. Yazar bununla belki meseleyi pekiştirmeyi veya vurgulamayı amaçlamış olabilir fakat cümlelerin tek bir kelimesinin bile değişmeden bir daha verilmesi metnin akışını bozuyor. Vurgu farklı kelimelerle de verilebilir. Öte yandan kitabın dizgisinde de sıkıntı var. Kelimelerin çok fazla olmasa da yanlış veya eksik yazılmış olması okuyucu için sıkıntı. Ben bu sıkıntının felsefe kitaplarında daha çok olduğuna inanıyorum. Bir düşüncüyü anlatırken virgülün yanlış yere konması bile bazen okuyucuyu yazarın maksadının tam tersi noktasına sürükleyebiliyor ve neticede okuyucu, yazarı yanlış anlamış oluyor. Bazı alıntılarda cümleler araya başka bir cümle girmeden bir daha tekrarlanmış, bazı cümleler ise birbirine karışmış. Bu problem belki de yazarın da ötesinde yayınevinin bir problemi. Çünkü bu tip tekraralarda yazarın kastının

olmadığı ve bir dizgi hatası olduğu aşikâr. Diğer bir sorun da alıntılarda kendini gösteriyor. Örneğin kitapta sıkça rastladığım bir kelime var: “*dekonstrüksiyon*”. Bu kelime konuyla ilgili filozofların metinlerinin çevirisi verilirken aynı bu şekilde yazılıyor. Parantez içerisinde Türkçesine dair bir ekleme yok. Olmak zorunda da değil, fakat eserde yer yer bazı kelimelerin parantez içinde Türkçesi de veriliyor. En azından bu tutumu eserde sık sık geçen bu kelime için de devam ettirmesi beklenirdi. Öte yandan yazar, kendisine ait yazılarda dekonstrüksiyon kelimesi yerine yapısöküm kelimesini kullanıyor. Eseri okurken alıntılardaki dekonstrüksiyon kelimesinin anlamını araştırmayıp sadece okuyup geçmiş bir kişi ilerleyen bölümlerde yazar yapısöküm sözcüğünü kullanırken bu bağlantıyı kuramayacaktır. Ama takdir edilir ki burada hata okuyucunundur.

Eser, anlayabildiğimiz kadarıyla bugün Analitik tarzla kısıtlanmış felsefi düşünceye, özelden de Din Felsefesi düşüncesine Kıta Avrupası Felsefesi ve mistik geleneklerle daha işlevsel bir boyut kazandırmak istemekte ve felsefeyi, etkilerini görmek üzere bireysel ve toplumsal hayata davet etmektedir. Eserde Analitik felsefe tamamıyla ret edilmemekle beraber düşünce zenginliğini bize Kıta Avrupası Felsefesinin sağladığı ve bu felsefenin bugün mistik geleneklerle yeniden okunabileceği gösterilmektedir. Böyle bir tutumun düşünce zenginliği sağlayacağı aşikâr. Fakat bu düşünce zenginliğinin bireysel ve toplumsal yaşama etkilerinin olumlu mu olumsuz mu olacağı tartışmaya açık bir konudur.

Alpyağıl, Recep. "Kıta Avrupası Din Felsefesi ve Mistik Gelen-Ekler Kesişen Yollar". Değerlendiren: Sena Ayık. *RTEÜİFD* 12 (2017): 343-347.

